

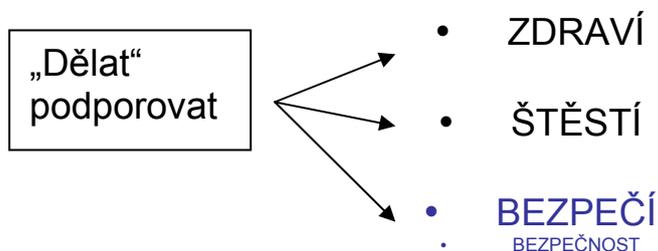
SYSTÉMOVÝ PŘÍSTUP - CESTA K HLEDÁNÍ KONCEPTU BEZPEČNOSTNÍHO MANAGEMENTU

Ing. Milan Kný, CSc.
Policejní akademie ČR v Praze
Katedra policejního managementu a informatiky
kny polac.cz

Užívání termín *bezpečnostní management* poslední dobou zvýšil četnost výskytu, není však jednotný obsah a způsob jeho použití. Z příspěvku má být patrné, že cestou k vytvoření konceptuálního rámce nově vznikajícího oboru je vhodné využít systémového přístupu. V odborných rozpravách je vyjasňování pojetí bezpečnostního managementu na počátku v rodícím se „systému bezpečnostních věd“. Zdá se, že snahy o vytváření bezpečnostních koncepcí narážejí na absenci speciální parciální teorie a metodologie. Navíc lze pozorovat, že předmět bezpečnostního managementu je velmi diferencován odvětvově, resortně i procesně. Bezpečnostnímu strategickému managementu chybí promyšlené bezpečnostní koncepce a dlouhodobé vize. Taktická a operativní úroveň bezpečnostního řízení potřebuje¹ znát strategii státu respektive firmy.

Bezpečnost patřila vždy mezi základní *hodnoty* lidské společnosti. Patřila a bude patřit k těm potřebám každého člověka, každé živé bytosti, které musí být uspokojeny prioritně. Přednostně proto, aby mohl každý usilovat o saturaci vyšších potřeb, moderní člověk z oblasti duchovně kulturní a civilizačně intelektuální a aby dále směřoval k nejvyšším formám seberealizace. Přesto jsou stále úvahy o tom, "co je to bezpečnost" nedokončeny.

analogie:



Lidé dané společnosti mají své, i když různorodé a neustálé, přesto podobné, představy o ochraňování, podpoře, zabezpečování nebo uchovávání hmotných i nehmotných statků. Občanům České republiky se podstatně změnilo relevantní okolí systémové existence před necelými dvaceti lety. Dnešní dospívající osobně nepoznaly determinanty totalitního socialistického společenského režimu, ale jejich rodiče v něm vyrostly. Pojetí svobody je u mládeže a mladých dospělých osobitě a u ostatních se zapomíná na nedávnou nesvobodu. Přesto nesvoboda byla relativně bezpečná a svoboda je naopak, zejména v naivním a neodpovědném pojetí, nebezpečná. Vznikl rozpor mezi bezpečností pociťovanou a bezpečností objektivizovanou. Ať na individuálně osobní, rodinné nebo vyšší institucionalizované úrovni se musíme o bezpečnost racionálně starat. Ani svoboda není chaotická, ale je podmíněna v civilizované společnosti řádem, pořádkem, normou chování a jednání i rozpornými vlivy.

¹ Kategorie „potřeb“ bývá chápána objektivně a „zájem“ jako její subjektivní, často i skupinový projev poptávky. Co člověk právě a zde chce však nemusí být v souladu s pozitivní potřebou, někdy právě naopak. Přesto „chtění“ má v liberální společnosti velkou marketingovou sílu. Je však manipulativní a podléhá vlivu prostředí a aktuálním pocitům.

Megatrendy² vývoje lidské společnosti v prognózách formulovatelné před dvaceti lety nepostihly adekvátně a načasovaně kvalitativní zvraty současnost. 21. století na svém počátku jednoznačně expanduje k využívání informačních a komunikačních technologií v celém komplexu života. Především však v odvětvích ekonomiky a konstituujícím se *odvětví bezpečnosti*³. Znaky obou odvětví mají cílovou prioritu v multifunkční integritě a globalitě. Řízená bezpečnost aliance NATO je dominantní světovou silou „vnější“ bezpečnosti. Zdánlivě však podmnožinová vojenská síla USA má charakter relativně vyšší sevřenosti a údernosti. Bezpečnostní zájmy USA jsou zájmy našeho spojence, vyžadující interoperabilitu zúčastněných bezpečnostních sil. Různá kvalita a úroveň účinnosti partnerských národních i podnárodních složek znesnadňuje kompatibilitu komunikace. Konkurence dřívějších nepřátel s rozpornými zájmy je účelově transformována na spolupráci s prosazením alespoň minimálních vlastních zájmů. Bezpečnostní snahy uvnitř Evropské unie mají vztahy k efektivním výsledkům ještě slabší, než v NATO. Integrace vnitřní a vnější bezpečnosti v ČR je na prahu organizované celistvosti.

„Bezpečnostní management“ jako odborný pojem není dosud v češtině ustálen. Jeho používání existuje, ale není dosti zmapováno a analyzováno. Řízení bezpečnostních sil, bezpečnostních sborů nebo organizací je ovšem předmětem zájmu obecného managementu, jako uznávané vědy tak, jak jsou všechny další institucionální celky jeho objekty pozorování. Postupně se vyčleňují relativně samostatné části odborného zájmu vzájemně podobných oborů lidské činnosti, které mohou vyhovovat právě označení bezpečnostní management.

BEZPEČNOSTNÍ MANAGEMENT?

ŘÍZENÉ ÚSILÍ o to:

- » Být ochráněn
 - » Mít podporu proti nebezpečí
 - » Být zabezpečen
 - » proti - úpadku
 - » - ztrátě jistot
- apod.

Krizový management (v českém zákonodárství „krizové řízení“), jako součást bezpečnostního managementu, bývá chybně chápán včetně řízení „nekrizových“, relativně rizikových, méně nebezpečných, avšak více méně rutinních havarijních zásahů a opatření. Často i včetně jejich provedení, nejen velení a řízení nebo plánování bezpečnostních činností. Tak podobně je tomu u armády v případě řešení mimořádných situací. U hasičů a záchranářů při plnění každodenních služebních a pracovních zákroků. Bezpečnostní incidenty malého i velkého rozsahu, viz také výše zmíněné, patří do oblasti řízené bezpečnosti. Jen však v rámci paradigmat bezpečnostního managementu. Tato paradigmata nejsou dosud kategorizována, avšak systémový přístup by měl k těmto relevantním vzorcům jednání mířit.

Bezpečnostní management má znaky a projevuje se jako *praktický obor* nebo specializace, jako *téma vědy o řízení*. Termín "Bezpečnostní management" nalézáme mezi názvy studijních oborů na českých vysokých školách. Autorita akreditačního řízení při uznávání studijních oborů v různých studijních

² NAISBIT, J. - ABURDENOVÁ, P. *Megatrendy 2000*. Bratislava : 1992. – „megatrendy“ popsali před rokem 1989.

³ Rozlišuje se mezi odvětvím (péče o zdraví, zdravotnictví) a resortem (v gesci Ministerstva zdravotnictví ČR)

programech neumožňuje bezprostřední kritickou reflexi obsahu a svým způsobem komplikuje relevanci definice.

Bezpečnostní management je

- Praktický obor, který zahrnuje krizový management, policejní management, armádní management...
- Téma vědy o řízení
- Bezpečnostní manažeri
- Funkce řízení k optimální bezpečnosti *objektů*

Bezpečnostní management jako pojem vychází z řady konceptuálních pojetí:

- Název studijních oborů, programů VŠ a edukačních institucí
- Speciální manažeri ICT
- Technologické postupy ICT (SW, viz informační bezpečnost)
- Specializace managementu
 - Z konceptů vyplývá mnoho vazeb mezi prvky různorodých pojetí řízení bezpečnosti

Systémový přístup, jako způsob volby postupů k vyjasňování a dorozumívání mezi nekonzistentními názory na pojmání řízení bezpečnosti, respektive řízení bezpečnosti (v aplikaci vložíme reálný objekt) má k dispozici (v repertoáru) konvergentní metody a techniky. Mezi jinými je to grafické modelování, množinové vyjádření, Booleovská logika ap.. Očekává se další rozšíření simulačního modelování, expertních systémů a znalostních přístupů v souladu s novými ICT.

Součástí integrovaného řízení organizace, firmy, je samozřejmě existující ekonomický management a informační management. Řízení speciálních procesů zabezpečuje ekonomický (obchodní, marketingový apod.) ředitel, náměstek pro informatizaci a v poslední době vedle informačního managementu analogicky bezpečnostní ředitel. V praxi se postupně a stále intenzivněji vyskytuje speciální **profese bezpečnostního manažera**.

Bezpečnostní situace ve světě i ve všech subglobálních úrovních registruje výskyt nejen běžných bezpečnostních incidentů, ale také zvlášť nebezpečné až krizové situace. V praxi je **konstituován obor krizového managementu**. Vojenské konflikty a rizika vnitřní bezpečnosti zajímají vojenské, policejní, zdravotnické a další instituce a jejich vedení. Řízení procesů, které vedou k odvrácení a regulaci bezpečnostních hrozeb nebo k návratu k optimální bezpečnostní situaci vyžadují synergické úsilí pozitivních bezpečnostních sil⁴ a shromažďování všech zkušeností a poznatků tak, jak to umožňují výzkumné, vývojové a vědecké postupy, včetně praxeologických.

Vyjasnění vyžaduje několik problémů a systémových vztahů. Jedná se o stav bezpečnosti a cílevědomé vytváření tohoto stavu. Analogicky jde o bezpečnost (bezpečí, zabezpečení) a řízení (k) bezpečnosti, o bezpečnostní management. Málo transparentní vztahy jsou mezi managementem (tři pojetí⁵) a policejním managementem, respektive krizovým managementem. Terminologické nejasnosti z hlediska českého jazyka s určitým přihlédnutím k cizojazyčným ekvivalentům patří mezi obecné otázky a ještě závažnější jsou klasifikační problémy tématu bezpečnosti a řízení v hierarchickém nebo síťovém pojetí.

Jako aktuální problém v měnícím se světovém paradigmatu a dynamice cesty k poznatkovosti nelze podcenit náročnost adekvátního odhadu vyváženosti a míry srozumitelnosti vědecko praktického sdělení. Ambicí tohoto příspěvku je také volba správného jazyka pro diferencovaně specializované odborníky, které spojuje „systémovost“, aby je téma zaujalo a případně v něčem obohatilo.

⁴ Pozitivní bezpečnostní síly“ jsou pracovním označením pro objektivizovaný a relativizovaný vlivový subjekt vzhledem k definované cílové bezpečnosti objektu. Pro soupeřící síly v konfliktu mohou být jejich činnosti stejně tak pojety za pozitivní při vítězství jako negativní při prohře – získání nevýhody/výhody.

⁵ Management jako věda, jako skupina vedoucích pracovníků, jako soustava manažerských funkcí a činností – vlastní řízení prostřednictvím plánování, organizování, rozhodování, vedení lidí, kontroly ad. , viz KOONZ - WEIHRICH, VODÁČEK..

ZÁVĚR

Systémový přístup je inspirací k tvůrčímu uvažování o vytvoření konceptuálního rámce a postizení vnitřních souvislostí celistvého pohledu na konstituující se bezpečnostní management v globalizujícím se prostředí.

LITERATURA

NAISBIT, J. - ABURDENOVÁ, P. *Megatrendy 2000*. Desat' nových smerov na devadesiate roky. Bratislava : 1992.

ANTUŠÁK Emil, KOPECKÝ Zdeněk. *Úvod do teorie krizového managementu I*. Praha : 2002, VŠE V Praze, Fakulta podnikohospodářská, katedra managementu (Veber, J.), sekce krizového managementu, 96s., ISBN 80-245-0340-9.

HOLCR Květoň, PORADA Viktor a kol. *Úvod do teorie a metodologie policejních věd*. Praha: 2004, PA ČR, Oddělení vědy a výzkumu. S.64. ISBN 80-7251-154-8.

PORADA Viktor, MATOUŠKOVÁ Ingrid. *Nároky na bezpečnostního manažera a jeho profesní potřeby*. In IV. Vědecká konference s mezinárodní účastí „Ochrana osob a majetku 2004“, Košice : 2004, 18.-19.11. 2004, Žilinská univerzita v Žilině, Fakulta speciálního inženýrstva, Detašované pracoviště Košice. 246 s., vyd. MULTIPRINT s.r.o., Košice. ISBN 80-969148-7-1. Sborník věnuje problematice bezpečnostních manažerů (s.177-208).

KNÝ, M. *Některé současné otázky vazeb managementu*. In Akt III. Praha : Policejní akademie ČR, 2004. s. 18-21. ISBN 80-7251-174-2